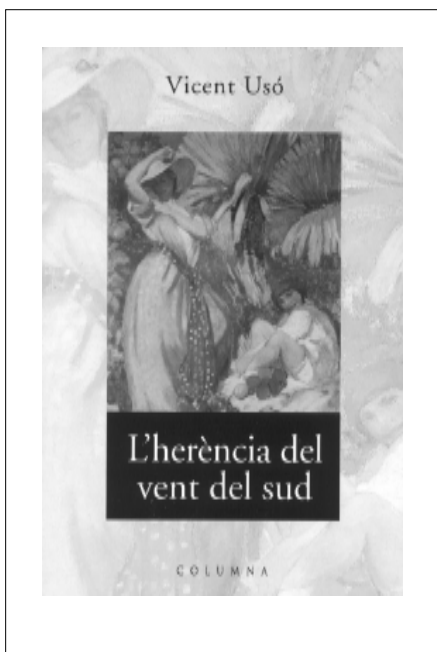

La venjança es cou a la cuina

Vicent Usó
L'herència del vent del sud
Columna, Barcelona, 2002
328 pàgs.

Famílies i vides esquinçades per les cruïlles de la Guerra Civil i per la implacable repressió franquista. Aquest és l'escenari de *L'herència del vent del sud* de Vicent Usó, novel·la guanyadora del Premi Fiter i Rossell 2001. Fins ací res de nou, atesa la quantitat ingent de relats d'autors valencians que, darrerament, puen els seus arguments de la postguerra. La d'Usó és, però, una novel·la amb tots els ets i els uts. Les circumstàncies intrigants del principi de *L'herència del vent del sud*, amb l'aparició de l'hereu dels senyors del poble penjat d'una biga, contribueixen a enganxar el lector, però és amb el domini de la tècnica narrativa que es captiva definitivament la seua atenció: informació ben dosificada, secrets desvetllats en el moment just i oportú, orquestració harmoniosa d'un conjunt nombrós de personatges representatius de la societat de postguerra —a l'estil de Jesús Moncada—, que prenen o abandonen el protagonisme segons ho demana la història. El cas és que cada capítol deixa en suspens un fil argumental que es reprèn més endavant i les intrigues enlairades es desvetllen, una rere l'altra, amb versem-

blança, quasi per causalitat, amb destresa i sense artificis aparents. Sota aquesta patina de naturalitat, es troba la laboriositat del minuciós teixidor de trames i subtrames. Hi ha confidències, és clar, però les justes i necessàries. També hi ha rumors i paraules deixades anar que ens aporten algunes de les claus indispensables de la història. Però, sobretot, hi ha acció. No massa trepidant tampoc, amb espai suficient per a la meditació i per a l'extracció de conclusions. I encara més, un vernís escatològic atenua el dol perpetu i pregó que arrosseguen els habitants d'aquesta vila mediterrània: despulles de prohoms que, enmig de la processó, es resisteixen a rebre sepultura i van a raure al cap dels carlins —enemics declarats de l'eminència en qüestió—; o bé el funcionari eficient, que no ha faltat mai als seus deures, que corre esperitat per la impetuositat fisiològica que li causen els pebrots fregits. Tants trets luctuosos tenen, però, una clara vocació còmica.

I finalment, el motiu central: la revenja. Val a dir que el sentiment de revolta que coven alguns dels personatges davant la infàmia franquista sorprèn una mica, atesa l'atmosfera d'ajusticiaments horripilants que va masegar l'esperit d'homes i de dones, fins convertir-los en meres ombres taciturnes i espantadisses. Usó, però, els farà sortir de les tenebres per ordir, en la intimitat, una venjança a la seua mida. Ni col·lectiva ni organitzada, sinó individual. Una venjança domèstica, d'anar per casa, que serà l'única medecina eficaç per apaivagar el seu dolor de perdedors. Tots hi contribueixen, encara que el colofó final el posa Visita Monterde, la cuinera de cals lborra, que, amb ressentiment i odi feroç de classe cap als amos, portarà la venjança a la seua màxima expressió. La cuinera dels lborra ens recorda inevitablement la criada Juliana Couceiro que va crear Eça de Queirós a *El cosí Basileo*. Visita, tot i no arribar a les quotes de sinistralitat de la Couceiro, és també rancuniosa i malcarada. No obstant això, tot dos són personatges matissats i complexos que, d'una banda, representen la consciència d'un ésser humà oprimat i, de l'altra, són capaços de posar en marxa l'engranatge de la venjança més pèrfida.

Tenim a les mans, doncs, una novel·la correcta, de factura impecable i sense massa pretensions. Un relat rigorós i respectuós amb el gènere que empra. Ara bé, l'originalitat i la genialitat, potser, Usó les reserva per a la pròxima novel·la. Ja es veurà.

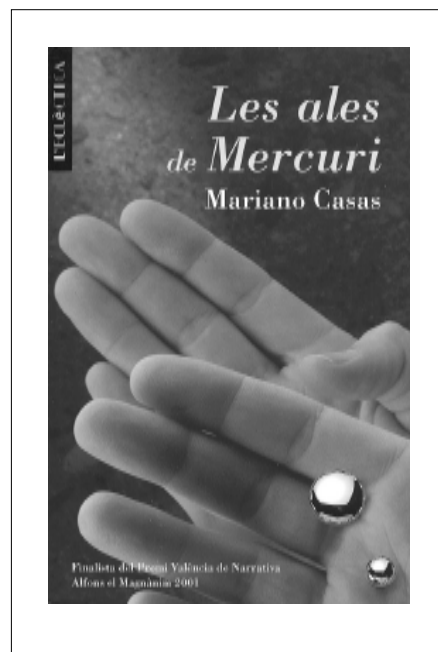
Alicia Toledo

València, 1808, un carrer fosc

Mariano Casas
Les ales de Mercuri
Bromera, Alzira, 2002
184 pàgs.

Hi ha un reviscolament del gust per re-tratar els temps passats a terres valencianes. L'editorial Bromera, per exemple, compta ja amb una bona col·lecció de novel·les que situen els arguments dècades o segles enrere, a les diverses Valències o Castellons o Alacants que sembla que hi va haver.

Les ales de Mercuri, de Mariano Casas, publicada el mes de març de 2002, n'és una, i ha estat finalista del Premi València de narrativa Alfons el Magnànim 2001, de la Diputació de València. Aquest llicenciat en Dret ja sap el que és publicar novel·les i guanyar premis (*Escenes d'una fuga*, *Pirates de la marjal* —narrativa juvenil, Premi Enric Soler i Godes de la Diputació de València—, entre altres escrits), i manifesta un gust especial per la intriga, l'acció, el crim. La seua última obra recrea la València de començaments del segle XIX, sense entrar en descripcions dels espais massa detallades, però incidint en la situació política, aspecte reflectit amb fidelitat històrica (en cas que existisca), en l'àmbit europeu més pròxim. Una tra-

ma amb ressonàncies de novel·la negra, complexa però ben lligada, ens endinsa en una sèrie d'enganyos comercials i relacions mercantils que van prenent un abast social més ample a mesura que avança l'acció. Tot està focalitzat per un jove sacerdot d'origen maltès, que farà el paper de coprotagonista, juntament amb un temerari emprenedor de negocis.

Pel que fa a l'estil, Casas no s'arrisca massa: utilitza un to convencional, a vegades com el d'una radionovel·la policíaca. El roïn de la pel·lícula, per exemple, fa una «rialla càustica» en haver tramat el seu pla en veu alta (p. 121). La narració alterna la primera persona (el sacerdot) i la tercera (un narrador omniscient), i prefereix el diàleg a les pauses descriptives, tot i que es recrea molt en algunes escenes (com ara la sessió de màgia, pp. 34-37). No és freqüent, però, que un narrador d'intrigues, explícitament conscient d'aquestes, demane disculpes als lectors per les escenes de pseudo-sexe (p. 121) i no per les d'assassinat violent (pp. 174-175), tot i que es tracte d'un consiliari, i encara menys disposant d'una «Advertència prèvia» a l'inici de l'obra.

No és freqüent, tampoc, que un narrador omniscient, havent arribat al final de l'obra, deixi noms de personatges en el més absolut secret («el Baró d'A.», «la Comtessa de C.», «madame T.» i un parell més): potser la realitat del segle XIX és massa compromesa, o potser els personatges de ficció en un univers conegut, com Xàtiva o Alberic, no conviuen bé amb els models reals. Qui sap.

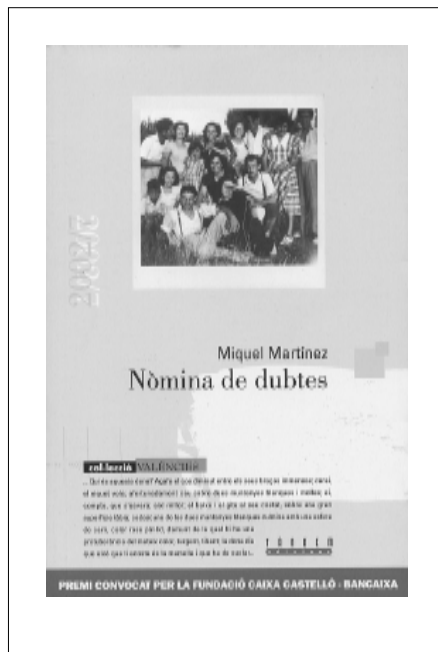
Cal destacar, malgrat això, l'interès dels detalls amb què es complementa la història central, ja que l'autor demostra un gran coneixement de mineralogia, i també d'aquelles reaccions polítiques europees dels segles XVIII i XIX que podien haver tingut lloc i no trobem escrites als llibres de text. Resulta engrescador cavalcar per les serres valencianes plenes de bandolers quan el final està ben traçat, a pesar que el pròleg i l'epíleg es tornen una mica melodramàtics. La versemblança d'alguns passatges, com el de l'espectacle dels funàmbuls o les intervencions de Civera, és d'allò més didàctica. Amb alguns retocs en l'estil, la novel·la negra valenciana podrà adquirir una certa solvència si continuem per aquesta línia. I de passada aprendrem tot allò que no consta als llibres de text.

Joan Manuel Matoses

Un dret inalienable

Miquel Martínez
Nòmina de dubtes
 Tàndem, València, 2002
 216 pàgs.

El pas del temps no és un dels temes de la literatura universal: és, en realitat, el tema. El més destacat de la tria de Miquel Martínez —que conta el pas del temps a través de la història d'una família— és concedir al protagonista allò que no pot concedir al narrador: el dret a dubtar. Els records, en aquesta novel·la, com en la vida, miren d'ordenar-se i de lligar caps, però la realitat és tota una altra i, el que és millor, té molts vessants diferents. Hom pot arribar a entendre per què els ancians, i sobretot els savis ancians, viuen amerats de tolerància, i és que, com més ens acostem a l'altra riba —i sobretot per als que ja són a l'altre costat de la riba—, més menut és el món de la urgència i la tenebra i més gran la facilitat i el perdó. Les coses que passen en una família —les aventures dels xiquets, les batalletes dels avis, els dolors de les dones— arriba un dia que s'han de contrastar. Potser això només poden fer-ho els morts? Qui té la veritat a les mans? Per què ens equivoquem, en els judicis als altres, sempre i fins al final?

Martínez ha reeixit en aquest repte de novel·lista que és el de bastir un univers familiar. Alguns lectors hauríem volgut més pàgines d'història, més profunditat, perquè la bigarrada llista de personatges poguera tenir més vida pròpia. Ha reeixit, també, a crear l'estil que li és adient, amb certes ressonàncies marsenianes que li escauen, amb aquell bebè que parla i que ens obre els ulls a una realitat que després acabem oblidant, la dels infants, i amb aquell capítol final que no es pot contar i que reflexiona, també, sobre el fet de narrar.

Nòmina de dubtes és l'homenatge senzill a les coses que compten, la família, els sentiments, una novel·la moderna sense voluntat de modernitat i, sobretot, per al nostre país, que ja és dir molt, una novel·la normal, amb una història. El títol fa referència a aquesta dificultat nostra de trobar respostes a tot, per què el pare no em parla mai de son pare, per què vam haver de contar aquell secret, per què vaig triar aquella dona. A la portada, molt ben trobada, una foto nítida, en sèpia, d'uns amics que acaben de passar-ho molt bé en una trobada al camp. Riuen, parlen, algun es tapa els ulls enlluernat pel sol... Darrere de cadascuna de les mirades hi ha, però, els dubtes, les reserves. A la contraportada, la mateixa fotografia hi apareix borrosa: en realitat els dubtes eren nostres, i no pas de tots els que ens somreien des de l'altra riba. «És molt difícil sentir-se reflectit en un espill de la memòria quan s'ha esmicolat. Jo vaig replegant parts minúscules de vidre, on han quedat gravats retalls d'imatges de la vida compartida [...] Però sempre acaba per desprendre's un trosset de vidre [...] I una altra vegada em tica tornar a començar.» És a dir, que, quan ja hem restaurat el passat per a la nostra tranquil·litat d'esperit, per un badall s'escola un dubte minúscul que acaba fent-se una bola. Per molt que intentem saber-ho tot, cal que ens reservem el dret a dubtar, a esborronar imatges, a triar els finals. *Nòmina de dubtes* ens atorga també aquest dret als lectors, potser per la mateixa llargada de la novel·la, que ho deixa tot embastat, suggerit, sense massa detalls que ens la farien pesada. I ens atorga, també, el dret a creure que, gràcies a la possibilitat del dubte, totes les realitats que conviuen en nosaltres i en allò que ens envolta són igualment vàlides. Ningú no ens pot allunyar de la nostra pregunta inacabable, la pregunta del viure o la nòmina dels dubtes.